

Bacheloroppgave

ADM650 Jus og administrasjon

Yte eller nytte?

- En bacheloroppgave om borgerlønn.

Therese Fredriksen og Jowita Kamila Olejnizcak.

Totalt antall sider inkludert forsiden: 36

Molde, 21.05.2019

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i URKUND, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht.

Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Ingunn Gjerde.

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Opgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato: 21.05.2019

Forord

Denne oppgaven er skrevet til vår bacheloroppgave i jus og administrasjon ved Høgskolen i Molde. Våren 2018 begynte vi å fatte mer interesse om borgerlønn ettersom dette er et tema som det stadig er diskusjoner rundt. Da Finland besluttet å ha et forsøk med borgerlønn, og da avslutningen kom i januar 2019, resulterte dette i at vi ønsket å gå dypere inn i dette som tema for vår bacheloroppgave. Det har vært en utrolig spennende problemstilling å fordype seg i, og til tider krevende på grunn av diskusjoner, artikler og meninger rundt dette temaet. Men vi er fornøyde med vårt sluttresultat og håper at oppgaven er lære- og informasjonsrik å lese.

Vi har lært utrolig mye under denne prosessen, hvordan borgerlønn kan påvirke et samfunn og hva det eventuelt ville gjort for innbyggerne i fremtiden både negativt og positivt. Men vi har ikke klart dette på egenhånd, vi har nemlig hatt fantastiske Ingunn Gjerde med på laget. Vi vil takke for hennes tilbakemeldinger, veiledning, alle gode tips og konstruktiv kritikk for å gjøre dette best mulig – hva skulle vi gjort uten deg? Tusen takk.

Til slutt vil vi rette en stor takk til alle personene rundt oss som har støttet oss gjennom disse tre årene som avsluttes med denne bacheloroppgaven.

Molde 21.05.2019

Therese Fredriksen

Jowita Kamila Olejniczak

Sammendrag

Borgerlønn er en betegnelse på en universell utbetaling som går til alle borgere uten forbehold fra staten. Dette er en alternativ velferdsmodell som hviler på universelle ordninger og som skiller seg ut fra den modellen Norge har i dag med NAV som en bærende grunnstamme i velferdssamfunnet. Tanken er at midlene skal gå direkte til borgerne og ikke gjennom NAV for å motta ytelser om man ikke klarer seg på egenhånd.

Denne oppgaven tar for seg et litteraturstudie av erfaringer rundt borgerlønn, og hvordan borgerlønn kan tenkes å fungere i Norge. Oppgaven prøver å gjøre to ting, gi leseren en oversikt over hva borgerlønn er og vise erfaringer fra Finland for å sammenligne med hvordan borgerlønn kan være et interessant forslag i Norge. I teorien har vi tatt for oss generelt om velferdsstaten og sett litt på fremtidsutfordringer som for eksempel robotisering. Videre i drøftingsdelen vil det være argumentasjon for og imot borgerlønn sett fra ulike perspektiver for å få frem ulike synspunkter om hvordan borgerlønn kan tenkes å fungere i Norge. Til slutt så vil vi komme med en konklusjon og en kort oppsummering av hva vi har gått gjennom og et svar på problemstillingen. Siden borgerlønn er nylig prøvd i Finland så er dette et svært dagsaktuelt tema som det har vært spennende å se på.

Innholdsfortegnelse

1.0	INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING	1
2.0	BAKGRUNN.....	2
3.0	ERFARINGER RUNDT BORGERLØNN	5
4.0	GENERELT OM VELFERDSSTATEN	7
	4.1 NEW PUBLIC MANAGEMENT.....	8
	4.2 ROBOTISERING - EN FREMTIDSUTFORDRING	9
5.0	METODE	10
6.0	DRØFTING AV ARGUMENT FOR OG IMOT BORGERLØNN	12
	6.1 DET POLITISKE PERSPEKTIVET	12
	6.2 ORGANISASJONENES PERSPEKTIV: LO OG NHO	14
	6.3 DET ØKONOMISKE PERSPEKTIVET	16
	6.4 FINANSIERING.....	20
	6.5 DET SOSIALE PERSPEKTIVET	21
7.0	OPPSUMMERING	22
8.0	KONKLUSJON.....	23
9.0	REFERANSER	25

1.0 Innledning og problemstilling

I januar 2019 har rundt 2000 finner fått 560 euro inn på konto hver måned i forsøket med å teste ut borgerlønn. I november fikk deltakerne brev om at det to år lange forsøket er over og ikke vil videreføres (Vigerust, 2019). Dette forsøket med borgerlønn vil gi oss en skisse på hvordan en slik ordning kan implementeres og hvilke mulige konsekvenser den vil føre til (Jacobsen, 2018). Det er nettopp derfor dette temaet er både interessant og relevant når det er snakk om å innføre borgerlønn i Norge.

Borgerlønn (basic income) er en betegnelse på en statlig utbetaling som går til alle borgere uten forbehold fra staten. Den internasjonale borgerlønnsorganisasjonen BIEN definerer borgerlønn som en fast månedlig utbetaling til alle borgere (Fasting, 2019). Den betales uavhengig av andre inntekter, og prinsippet er at det skal være nok til å kunne dekke et minimum av levekostnader. Borgerlønn skiller ikke mellom mennesker som trenger penger fordi de av ulike grunner ikke har inntekter og mennesker som har inntekter (Fasting, 2019). Dette bidrar til å gjøre temaet relevant med tanke på velferdsstaten og dens fremtid med utfordringer som bl.a. robotisering. Det er viktig med tanke på at debatten, om borgerlønn eksisterer for at borgerlønnen skal hjelpe alle uavhengig av yrke og sosial status til å delta i samfunnet, og ikke sulte eller fryse. I tillegg til dette, er borgerlønn faglig relevant på grunn av ordningens politiske og samfunnsøkonomiske- løsning. Borgerlønn er en ordning som via politikken kan organisere og fordele samfunnsøkonomien på en annen måte enn i dag (Fasting, 2017).

Temaet borgerlønn er faglig relevant med tanke på at velferdsstaten er i stadig endring, og det kommer til å bli endringer i det norske arbeidslivet som kan føre til at dette vil se annerledes ut enn det vi er vant med nå. Foreløpig er ikke endringene i det norske arbeidslivet store, men med teknologisk utvikling kan det påvirke hvordan arbeid organiseres og hvordan innholdet i arbeidet vil bli. Det er også et åpent spørsmål om den teknologiske utviklingen vil påvirke mulighetene til å skape nok arbeidsplasser (Fasting, 2017). Dette gjør temaet faglig relevant med

tanke på endringer som kan føre til mangel på arbeidsplasser og at man ender opp uten en inntekt – *kan borgerlønn være redningen da?*

Vår oppgave vil forsøke å besvare hvordan borgerlønn kan tenkes å fungere i Norge og om Norge vil ha noe å lære av fra forsøket i Finland, eller om det vil være vesentlige forskjeller mellom Finland og Norge. For å besvare dette på en best mulig måte har vi utformet problemstillingen «På hvilken måte kan borgerlønn tenkes å fungere i Norge – i lys av erfaringene fra Finland».

2.0 Bakgrunn

Borgerlønn var på den politiske agendaen allerede på 1970-tallet, men debatten forsvant med nyliberalismen sitt inntog (Askeland, 2013). Men nå har en forsøksordning vekket debatten til livet, og det er allerede land som har hatt borgerlønn som en forsøksordning. Stadig økende fokus på klima-, miljø- og finanskriser har sådd tvil om vekstideologien og interessen for borgerlønn er som følge av dette økende (Askeland, 2013). Det finske forsøket ble satt i gang på grunn av den høye arbeidsledigheten som Finland sliter med, og særlig er det høy vedvarende arbeidsledighet blant unge og lavt utdannende (Fasting, 2017). Arbeidsledigheten i Finland er i dag rundt ni prosent, og det er den høyeste arbeidsledigheten i Norden. Finland har samtidig mangel på mennesker som tar korttidsjobber. Dette var de viktigste grunnene til at finnene valgte å gjennomføre prøveprosjektet med borgerlønn (Fasting, 2017).

Forsøket med borgerlønn var initiert av det finske bondepartiet Centern, og de har lenge vært interessert i å erstatte det dyrere trygdesystemet med et billigere system med flate og lave trygdeytelser i motsetning til fagforeningene og venstresiden som ønsker mer individuelt tilpassede trygdeytelser (Jacobsen, 2018).

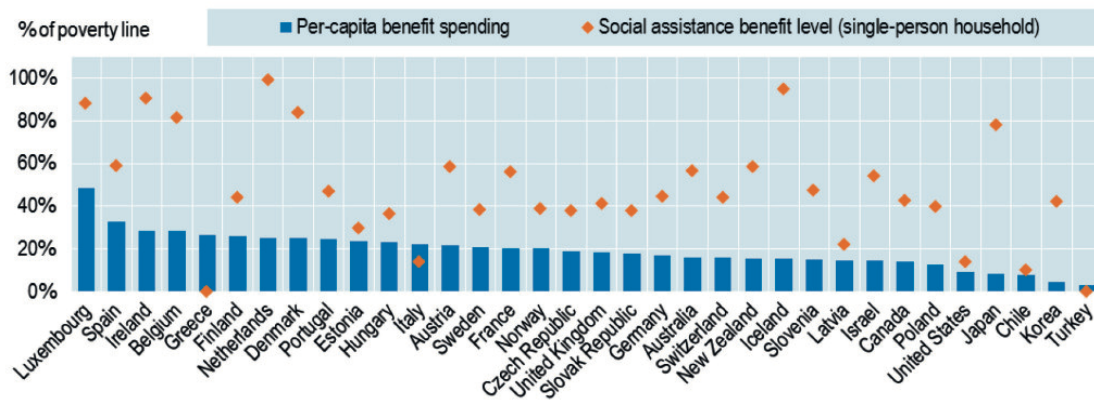
I dag har det finske sosialstønadssystemet over 40 ulike ytelser som skal dekke ulike behov, og prøveprosjektet skulle også undersøke effekter på trygdesystemet, som forenklinger, redusere administrasjonskostnader og frigjøring av ressurser fra ytelser til arbeidssøkingssassistanse eller lignende (Fasting, 2017). Det finske

arbeidsledighetssystemet er byråkratisk og særlig når det gjelder muligheter for deltidsarbeid. Dette gjør at det oppstår en rapporteringsplikt hver fjerde uke for å kontrollere om stønaden skal avkortes dersom man mottar stønad og arbeider deltid. Dette har bidratt til at man får mange som blir fullt arbeidsledige i stedet for å arbeide delvis og motta litt stønad. Systemet er rapportert for å være uoversiktlig for den arbeidsledige med hensyn til hva som skal rapporteres og hvor stor ytelsen blir (Fasting, 2017). Siden incentivene for å komme seg fra trygd til arbeid er dårlige, så er det mange som aldri kommer seg fra trygd til full jobb og tilhørende økning i inntekt og levestandard (Fasting, 2017). I lys av arbeidsledigheten og det byråkratiske trygdesystemet var det viktig å få et forsøk med borgerlønn i Finland.

Det finske sosialstønadssystemet har noe likheter med NAV i Norge. NAV er en grunnstamme i den norske velferdsstaten, og er en av de største offentlige etatene i Norge. NAV er underlagt Arbeids- og sosialdepartementet og har ansvaret for organisering og finansiering av arbeidsmarkedstiltak, trygdeytelser og sosialhjelp. NAV forvalter en tredjedel av statsbudsjettet gjennom en rekke ulike ordninger som sykepenger, dagpenger, pensjon, kontantstøtte, arbeidsavklaringspenger og barnetrygd (Berg, 2018). I motsetning til dagens trygdeordninger skaper ikke borgerlønn noen velferdsfeller og destruktive insentiver for å fremstå syk og svak. Slik systemet er i dag kan man ikke bare motta penger fra NAV uten å gjøre noe eller ha noe man kan vise til som begrunner hvorfor man skal motta trygdeytelser fra NAV. Systemet er utformet slik at man må yte for å kunne nyte og det nytter ikke å ikke ville jobbe dersom man vil motta noen ytelser fra staten. Det å motta ytelser fra NAV har også fått kallenavnet «å nave» blant mange noe som kan føre til stigmatisering og dårlig selvfølelse. Ved å innføre borgerlønn så er det et håp om at det ikke vil føre med seg det samme stigmaet siden den vil gis til alle som en rettighet. Det vil også frata staten og byråkratene i NAV makten over den enkelte trygdemottaker, og med borgerlønn slipper den enkelte mottaker å stå med lua i hånda (Sterri, 2017).

I motsetning til dagens velferdsytelser, hvor noen er behovsprøvd, skal alle innbyggerne få utbetalt det samme beløpet. Pengene kan borgerne bruke til hva de vil, og de får dem uansett om de tjener en million eller ingenting. Borgerlønnen

skal være stor nok til at du kan leve av den uten å måtte jobbe. I Norge har det vært nevnt i størrelsesorden to ganger grunnbeløpet i Folketrygden eller 200.000 kroner i året. Det blir rundt 15.000 kroner i måneden (Olsen, 2018). Tankesmien Civita har beregnet at en borgerlønn på 200.000 kroner vil koste 800 milliarder kroner i året, dersom alle over 18 år skal få det, eller 680 milliarder kroner om den bare gis til dem mellom 18 og 67 år. En måte å tenke borgerlønn på er at den er en negativ skatt (Olsen, 2018). De med høyere inntekt betaler mer skatt, og de med lav eller ingen inntekter, mottar en ytelse på et nivå de kan leve av. Med en flat skattesats på 50.000 kroner vil en som tjener opptil 400.000 kroner ikke betale noe skatt, mens en som tjener 800.000 kroner vil betale 200.000 kroner i skatt (Olsen, 2018). Dette kommer frem ved denne tabellen:

OECD sine beregninger: De færreste vil få nok til å komme over fattigdomsgrensen. Kilde: OECD (Olsen, 2018).

Denne tabellen viser at de færreste vil få nok til å komme over fattigdomsgrensen og nivået på sosiale ytelser som prosent av fattigdomsgrensen i ulike land. De blå søylene viser hvor mye hver person hadde fått dersom alle de sosiale ytelsene var fordelt likt på innbyggerne, og de oransje prikkene viser hvor mye de som har krav på sosiale ytelser får (Olsen, 2018). Dette kan være til hjelp ved diskusjoner om Norge skal ta for seg borgerlønn eller ikke.

Ettersom man ikke mister borgerlønnen, vil all aktivitet man deltar i kunne gi mer inntekt uten at man risikerer å miste grunnleggende trygghet eller bruke tid og krefter på å forholde seg til byråkrati. Borgerlønn burde ikke ansees som en trygd, men som en rettighet og generell sikkerhetskaptal for enhver. Dette betyr ikke at

strukturer blir fjernet, men at hele systemet blir gjort mer demokratisk (Sæther, 2018).

Formålet med forsøksordningen med borgerlønn var å finne ut om det øker arbeidsdeltakelsen og om deltakerne lettere finner seg arbeid når de slipper å tenke på om de mister stønaden (Fasting, 2017). Beløpet som ble testet ut i prøveprosjektet (560 euro om dagen) erstattet også andre ytelser som forsøkspersonene har hatt tidligere, som arbeidsledighetstrygd, sykelønn, noen familietrygder og attføringstrygder (Fasting, 2017).

3.0 Erfaringer rundt borgerlønn

Som nevnt tidligere har forsøket med borgerlønn blitt avsluttet tidlig i 2019, og er ennå ikke ferdig evaluert, men det har kommet noen erfaringer og synspunkter fra pilotforsøket. Prosjektet skulle egentlig avsluttes i desember i år, men regjeringen i Finland stoppet bevillingen til prosjektet i 2018, noe som førte til at det måtte avsluttes i desember i fjor (NTB, 2019). Prøveforsøket med borgerlønn ble avsluttet i Finland etter to år allerede før tiden, og de aller første resultatene fra forskningen er klare (Rangul 2019). Det finske eksperimentet har tatt utgangspunkt i de arbeidsledige. Mens en gruppe har mottatt borgerlønn, har kontrollgruppen fått vanlig arbeidsledighetstrygd i samme periode. Etter ett år viser dataene ingen forskjeller i sysselsettingen i de to gruppene. Dermed kan man ikke konkludere med at borgerlønn vil føre til at folk setter seg i sofaen og blir sittende. Samtidig kan man heller ikke konkludere med at borgerlønn gjør det lettere å komme ut i arbeid, sammenlignet med vanlig arbeidsledighetstrygd (Ingleson, 2019).

Resultatene viser at sysselsettingen ikke økte blant deltakerne det første forsøksåret og at de 2000 arbeidsløse finenes som mottok borgerlønn fortsatt står uten arbeid (NTB, 2019). Samtidig viser de foreløpige resultatene at deltagerne har bedre helse enn de som fikk en minimums arbeidsledighetstrygd (Rangul, 2019). Resultatene av forsøket viser også at deltakerne er mer fornøyd med sin livssituasjon enn kontrollgruppen som ikke har mottatt borgerlønn. De som har fått basisinntekt har opplevd at pengene rekker

bedre til livsnødvendighetene de trenger, til tross for at begge gruppene har hatt tilgang til like store beløp. Mottakerne av basisinntekten har opplevd mindre stress og angst, og de har kjent seg mer delaktige i samfunnet og stoler mer på politikerne (Fjeldstad, 2019). Dette viser at det kommer positive erfaringer når det gjelder det sosiale perspektivet, noe som er nyttig å ta med seg videre dersom Norge skal ha et tilsvarende forsøk. Det er jo nettopp dette man vil oppnå, at de som er utenfor samfunnet i dag skal føle seg mer delaktige i samfunnet igjen.

Sammenlignet med testpersonene i kontrollgruppen, som fikk en minimums arbeidsledighetstrygd, har personene som fikk borgerlønn hverken gjort det dårligere eller bedre på det åpne arbeidsmarkedet. Undersøkelsen viser også at de som fikk borgerlønn opplevde mindre stress og konsentrasjons- og helseproblemer enn dem i kontrollgruppen, og at de hadde en større tro på framtiden og på egne muligheter til å påvirke (Rangul, 2019). Disse første forsøkene viser at prøveforsøket med borgerlønn ikke bare var negativt og at det hadde en innvirkning på både stress og helseproblemer som kan være en viktig faktor for at folk våger å komme seg ut på arbeidsmarkedet.

De ulike landene som har gått gjennom dette forsøket har ulike erfaringer. I Sveits ble det spurt om de helt sikkert kom til å slutte å jobbe hvis de fikk borgerlønn, og her svarte bare to prosent av de spurte at de helt sikkert kom til å slutte. Mens sju av ti var tvert imot helt sikre på at de kom til å fortsette å jobbe, og ytterligere to av ti mente at de trolig ville holde seg i arbeid (Eliassen og Omdal, 2018). Disse tallene viser at selv om man mottar et fast beløp hver måned, i tillegg til arbeidsinntektene, så er det fortsatt mange som vil fortsette i jobben sin. Dette er erfaringer man kan ta med seg videre i diskusjonen om det skal være et forsøk med borgerlønn i Norge. De samme tallene og resultatene ville ikke kommet i Norge ettersom Norge er annerledes bygd opp enn det Sveits og Finland er. Slike tall kan være som en slags retningslinjer for hvordan utfallet kan bli.

4.0 Generelt om velferdsstaten

I denne oppgaven som omhandler borgerlønn, finner vi det relevant å si noe om den norske velferdsstaten og de prinsippene denne bygger på. Dette utgjør rammene rundt de ulike velferdspolitiske ordningene. Vi vil se hvordan ordningen med borgerlønn kan passe inn i den norske velferdsmodellen.

I Norge er det velferdssamfunnets verdier som preger både den norske økonomien og politikken som sådan. Det finnes mange ulike definisjoner på hva den norske velferdsstaten er, hvordan den fungerer og dens betydning for samfunnet. Østerud (2014) definerer velferdsstaten som en stat hvor det legges stor vekt på kollektive og obligatoriske velferdsordninger i statlig regi, der goder og plikter blir rettferdig fordelt på alle borgere. Kuhnle (2011) har også definert velferdsstaten som en oppfatning og forventning om et offentlig, kollektivt ansvar for høy grad av sosial trygghet og likhet i samfunnet (Hatland, Kuhnle og Romøren, 2011).

I en bredere definisjon skriver Østerud (2011, s. 290) at velferdsstat er et begrep som i moderne politisk språkbruk anvendes i to betydninger: som en bred karakteristikk av demokratier med en utpreget blandingsøkonomi og en omfattende sosial rolle for staten, og i en mer avgrenset betydning som en karakteristikk av stater med nasjonalt omfattende ordninger for å trygge hele befolkningens sosiale, helsemessige og økonomiske sikkerhet, eventuelt også inkludert utdanning. Velferdsstat er en stat der styresmaktene gjennom lovgivning tar ansvaret for å beskytte og fremme hele befolkningens velferd. Kjerneelementene inkluderer lovgivning som garanterer inntekt og/eller andre former for støtte eller tjenester til individer og familier i tilfelle arbeidsulykker, yrkesskader, alderdom med mer (Østerud, 2011).

Det er flere ulike typer velferdsstater. Det er en velferdsstat som er en liberal velferdsstat. Her vektlegges det behovsprøving og det er bare forventet en delvis obligatorisk deltakelse på noen områder. Den liberale velferdsstaten har et begrenset statlig ansvar, og har både offentlig og privat ansatte profesjoner. England og USA har denne formen for velferdsstat. En annen type er den

korporative velferdsstatsmodellen. Her er synet arbeidsrelatert og er basert på sosialforskninger. Denne modellen skiller seg ut fra den liberale for her er deltakelsen obligatorisk (Hatland, Kuhnle og Romøren, 2011). Den korporative vektlegger privat sektor hvor sykeforsikringskasser og frivillige organisasjoner stiller sterkt. Det er privat ansatte profesjoner som leger, sykepleiere, sosionomer etc. Tyskland og Nederland har denne formen for velferdsstat. Den siste formen for velferdsstat er den skandinaviske velferdsstaten. I denne velferdsstaten så er det universalistiske prinsipp, og i likhet med den korporative velferdsstaten så er det også obligatorisk deltakelse. Den skandinaviske typen har et offentlig ansvar for tjenester, og har også offentlige ansatte profesjoner (Hatland, Kuhnle og Romøren, 2011).

Den skandinaviske velferdsstaten er et robust system, som gjennom mange år har blitt styrket og blitt preget av flere reformer som for eksempel Nav- reformen, men den har også sine utfordringer. Den aller største utfordringen er den demografiske, den såkalte "eldrebølgen". Velferdsstaten vil på sikt bli vanskelig å håndtere dersom det er flere eldre som trenger pleie og trygdeytelser og færre unge som kan tilby den og sørge for at økonomien vil gå rundt. En tilleggsutfordring vil være at den eldre generasjonen er oppvokst under velferdsstatens gunstige betingelser og dermed vil ha større krav og forventninger til ulike tjenester. En annen utfordring er sosial differensiering mellom dem som er "inne" og dem som er "ute", internasjonalisering av økonomi og politikk og et politisk forventningspress. Alt dette vil føre til at generasjonsspenningene kan bli større, og presset på de offentlige budsjettene vil øke. Oppsummert vil velferdsstaten etter hvert bli for stor og for dyr og mye ombygging og uforutsette endringer som er i vente kan være en reel trussel (Hatland, Kuhnle og Romøren, 2011).

4.1 New Public Management

Den norske velferdsstaten hører til i den skandinaviske modellen, men har i de seinere år vært på gli mot den korporative velferdsstaten. pga. NPM og kravene til ytelse. Hvis vi går inn for borgerlønn ville dette være et skritt tilbake til det universalistiske prinsippet (goder til alle uten krav om ytelse).

New Public Management er en reform som har påvirket norsk forvaltning fra tidlig på 1990-tallet. Reformen har preg av nyliberalistisk tenkning om hvordan den offentlige sektor skal drives. Denne reformbevegelsen har bidratt til å endre den norske velferdsstaten ved bl.a. større krav om mer effektiv bruk av offentlige ressurser, noe som bl.a. har ført til innstramning av ordninger og mer krav om ytelse og behovsprøving (Christensen, 2012). I denne oppgaven er det to hovedkomponenter ved NPM som særlig gjør seg gjeldende, og det er konkurranseutsetting og privatisering.

Privatisering.

De siste årene har det vært heftige diskusjoner om i hvilken grad skal ulike typer tjenester, staten og kommunene er ansvarlige for, utføres av det private markedet. Slike tjenester legges ut av kommuner og ved bruk av budrunder og anbud blir tillagt den bedriften som lover mest. Men privatiseringen av slike tjenester kan skape forskjeller i kvalitet av den utførte tjenesten over hele landet. Borgerlønn forutsetter at stadig flere vil drive for seg selv og flere bedrifter med fokus på tjenesteservice vil bli skapt. På denne måten kan privatisering og borgerlønn gå hånd i hånd (Christensen, 2012).

Konkurranseutsetting.

Her er tanken at staten skal kunne benytte seg av anbudskonkurranser der de setter ulike jobber ut til den private sektoren for konkurranse. Økt konkurranse mellom tjenesteytere skal brukes som et middel til å skape økt kostnadseffektivitet og kvalitet på tjenestene. Brukermedvirkning, kvalitet og kontroll er stikkord som taler for konkurranseutsettingen. Komparative undersøkelser hevder at det er en økonomisk gevinst med konkurranseutsetting, og det hevdes at det i enkelte tilfeller kan hentes ut en effektivitetsgevinst på 15-20% (Christensen, 2012).

4.2 Robotisering - en fremtidsutfordring

Robotisering er en av flere utfordringer. Andre element som utfordrer velferdsstaten er bl.a. den demografiske utfordringen (eldrebølgen som nevnt over), den internasjonale utfordringen (f.eks. flyktninge- og migrasjonskrisen), den teknologiske utfordringen (digitalisering og robotisering), presset på offentlige budsjett (finansieringsproblemet), tendensen til sosial utestenging, det politiske

forventningspresset og velferdsstatens legitimitet (oppslutning) (Hatland, Kuhnle og Romøren, 2011). På bakgrunn av dette kreves det omstilling. Hvordan kan eventuelt borgerlønn bidra til dette? Om det stadig blir mer maskiner som overtar jobber så kan borgerlønn bidra ved at vi er sikret en viss økonomiskinntekt, og man unngår redselen for å ikke motta arbeidsavklaringspenger eller andre ytelser.

I følge analysen gjennomført av forskerne Carl Benedikt Frey og Michael A. Osborne (2013) vil om lag $\frac{1}{3}$ deler av alle jobber i Norge være under risiko for å bli automatisert bort i løpet av et par tiår. Selv om teknologisk endring frem til nå ikke har ført til massearbeidsløshet, men snarere omstrukturering og velstandsvekst, er det ingen garanti for at dette også er tilfellet i fremtiden. Mange spår at lavt utdannede menn er den gruppen som vil få mest problemer i fremtidens arbeidsmarked (Markussen, 2016).

Det er imidlertid vanskelig å se for seg et samfunn der maskiner gjør alt og mennesker ingenting. Teknologi under fra industrialiseringen og hittil har frigjort arbeidskraft for nye oppgaver, på samme måte vil "robotiseringen" kunne skape vekst gjennom reallokering av arbeidskraft. Ettersom mye av produksjonen utføres av maskiner er det først og fremst serviceoppgaver som kommer til å sysselsette folk. En mulig løsning på hvordan vi kan møte fremtidens perspektivet på er borgerlønn.

5.0 Metode

Metode skal angi hvilke fremgangsmåter som skal anvendes for å kartlegge virkeligheten. Imidlertid er det sterk uenighet om hvilke metoder som er best egnet til å studere virkeligheten. Jacobsen (2013) omtaler flere av hovedtemaene som beskriver metodens problemer. Det første temaet omhandler den deduktive og induktive tilnærmingen. Den deduktive tilnærmingen er "fra teori til empiri" og den induktive er fra "empiri til teori" (Jacobsen, 2013). I vår oppgave behandler vi sekundærdata, dvs. ulike kilder som bøker, artikler, utført forskning og debattinnlegg som drøftes opp mot teori.

Det andre teamet handler om holistisk eller individuelt tilnærming. Altså om påstanden vår skal besvares ved bruk av individets perspektiv eller en holistisk perspektiv. En holistisk tilnærming, som preger vår oppgave, forutsetter at fenomener må forstås som et komplekst samspill mellom enkeltindivider og den spesielle sammenhengen de inngår i (Jacobsen, 2013). Det tredje temaet handler om den nærhet eller distanse forskeren har til sitt studieobjekt. For vår oppgave gir ikke dette noe utslag med tanke på at vi behandler sekundær- datamateriale og kilder vi ikke har noe forhold til utover at relevansen for konteksten skal opprettholdes (Jacobsen, 2013). Det fjerde temaet omhandler ord og tall. Med dette menes om datamaterialet vi behandler er kvantitativ eller kvalitativt (Jacobsen, 2013). Vi baserer vår oppgave både på kvantitative og kvalitative data.

Til slutt må det nevnes at det å være en forsker kan ha sine utfordrende momenter. Utfordringene vi har møtt på underveis i vår oppgave er forskerens åpenhet og dens betydning for forskningseffekt. Forskningseffekt oppstår hvis forskeren bevisst eller mindre bevisst manipulerer resultatet av forskningen eller når forskeren selv blir påvirket av forskningen.

I vår oppgave kan den største metodiske utfordringen være å gå til temaet med et åpent sinn og ikke ha noen forutinntatte meninger. I og med at det er så mye informasjon om borgerlønn, kan det være utfordringer å vite hvilke data man kan stole på, og det er lett å danne seg en mening på forhånd. Hvis man har forutinntatte meninger er det lett for at man velger ut de dataene som passer med ens eget syn, og det er lett å bli litt «blind» for andre argument. Ulike kilder har ulik grad av pålitelighet ut fra sitt opphav. SSB og andre offentlige utredninger vil være kilder med høy grad av pålitelighet, mens forskjellige debattinnlegg vil ha lavere grad av pålitelighet, og i denne sammenhengen må vi også vurdere kildenes holdbarhet. Vi må øve en viss grad av kildekritikk. Vi har prøvd så godt det lot seg gjøre å holde oss nøytrale under arbeidet med denne oppgaven. Dette var et bevisst valg som skulle minske sannsynligheten for forskningseffekten og sørge for at vår åpenhet ikke skulle påvirke resultatet og konklusjonen.

6.0 Drøfting av argument for og imot borgerlønn

I dette kapittelet så vil vi ta for oss ulike argumenter for og imot borgerlønn som vi har systematisert og kategorisert etter ulike aktørers syn på borgerlønn. Ulike aktører vil ha ulike oppfatninger av hva problemene består i og hvordan de skal løses. Argumentene for og imot borgerlønn vil derfor bli sett ut fra ulike perspektiv.

6.1 Det politiske perspektivet

Selv om borgerlønn ikke konkret har vært oppe på den politiske agendaen i alle parti, har det likevel vært mange diskusjoner rundt borgerlønn i media. Og vi kan spore uenigheter blant partiene om tankene rundt dette. Foreløpig så er det to partier som har uttrykt en interesse for et samfunn med borgerlønn i stedet for andre ytelser. Og disse det gjelder er Venstre og Miljøpartiet de grønne.

Venstre har en liberal ideologi og politikerne er opptatt av at alle skal få det litt bedre, og er spesielt opptatt av at noen skal få det mye bedre. Sånn som velferdsstaten vår er i dag så har folk flest det bedre enn noen gang, men det er noen som ikke kan ta del i demokratiet fordi de jobber hardt og er konstant bekymret for om budsjettet rekker denne måneden (Thommessen, 2017). I dag er det titusener av barn i Norge som lever primært av sosiale stønader på grunn av foreldrenes økonomi. Det er disse individene som venstrepolitikerne vil skal få det mye bedre, basert på deres egne behov og individuelle kvaliteter (Thommessen, 2017). På bakgrunn av dette så har Venstre et forslag (Venstre hadde det i sitt stortingsvalgprogrammet 2009-2013) om en garantert minsteinntekt (borgerlønn) og omfordeling av barnetrygden.

Lars Martin Mediaas, medlem i Oslo Arbeiderparti og leder av Kristne Arbeidere i Oslo og Akershus, tenker at hvis en borgerlønn skal erstatte alle andre utbetalinger fra staten så vil en student på 21 år med en ekstrajobb eller to, lommepenger hjemmefra og som bor på en billig studenthybel få utbetalt det samme som en uføretrygdet alenemor med tre barn og som skal betale full husleie. Det er veldig gunstig for studenten, mens alenemoren vil havne under fattigdomsgrensen (Mediaas, 2019). Er det bedre hvis borgerlønnen er et tillegg til det man alt får, enten det er studiestøtte, arbeidsledighetstrygd, uføretrygd eller

arbeidsavklaringspenger? Nei, mener Mediaas. Tanken bak at han mener nei er hvis ordningene vi har nå er gode nok så er det ikke behov for en borgerlønn i tillegg, og det blir enda mer meningsløst hvis det kommer en borgerlønn på toppen av lønnen vi får fra jobben. Det er bare nyttig hvis vi er i et arbeidsforhold med så lav og kanskje varierende lønn at vi har behov for sosialhjelp i tillegg til lønnen (Mediaas, 2019).

Med dagens velferdssystem så får man ikke sosialhjelp eller trygdeytelser fra NAV dersom man har en fast jobb og en fast inntekt, med mindre man er alenemor og foreldre som mottar barnetrygd til barn som er under 18 år. Mediaas sin tankegang er at man ikke trenger både borgerlønn og en fast inntekt (med mindre man har varierende lønn). Dette kan forstås stemme, men selv om det er mange i dagens samfunn som tjener ganske bra og mer enn nok til livets opphold, så er det fortsatt mennesker som tjener under gjennomsnittslønnen eller som ikke har en høy nok inntekt som står i stil med livsstilen og barna. De som er leger, advokater, meglere, lærere o.l. har en høy nok inntekt til å klare seg uten borgerlønn, men skal dette gå utover de som ikke har en høy nok inntekt til å klare seg eller de som trenger det i tillegg? Som Venstre argumenterer med så er det noen som ikke har råd til å delta i demokratiet og derfor kan borgerlønn være en løsning på dette.

Det andre partiet som har uttrykt seg positivt rundt borgerlønn er Miljøpartiet de grønne. Miljøpartiet de grønne har i sine politikkområder et forslag om å utrede innføring av borgerlønn i stedet for dagens mange velferds- og trygdeytelser. Partiet beskriver en ordning som sikrer alle en minimumsinntekt når det blir mangel på jobber på grunn av økt robotisering og økt digitalisering (Ruud, 2017). Dette ser man for eksempel i matvarebutikker hvor det stadig blir flere selvbetjeningskasser som reduserer behovet for butikkmedarbeidere. Men på den andre siden har vi en lav ledighet i dag, og stor etterspørsel etter utdannet arbeidskraft i visse sektorer. Hvis vedtaket blir iverksatt og dagens trygdeytelser blir erstattet med kun borgerlønn vil man for eksempel miste barnetrygden og arbeidsavklaringspenger, noe som påvirker veldig mange mennesker. Dette påvirker mange alenemødre i Norge som sitter der med et til flere barn som kanskje jobber for minstelønn og som allerede har en dårlig økonomi selv med

barnetrygd. Hvordan blir det da om barnetrygden skal erstattes med borgerlønn som ikke dekker alle ytelsene fra NAV?

Borgerlønntanken er å videreutvikle dette til et system som møter fremtidens helt nødvendige behov for å ivareta livsopphold for alle og man fjerner stigmaet rundt det å være klient på NAV (Ruud, 2017). Miljøpartiet de grønne vil utrede ordninger for borgerlønn som blir tilpasset norsk kontekst og gjennomføre et pilotforsøk, liknende det finske forsøket. Det vil selvfølgelig ikke bli helt likt det finske forsøket med tanke på at Norge har andre regler for å få penger fra NAV. Norge er i en annen situasjon enn Finland både når det gjelder politiske og økonomiske forutsetninger, blant annet det faktum at Norge har Oljefondet (pensjonsfondet). En betingelsesløs og universell grunninntekt vil kunne gi alle en større frihet og fleksibilitet til selv å velge hvordan de vil bruke tiden sin, gi motivasjon til å søke og være i jobb, og generelt bidra til økt livskvalitet, oppfinnsomhet og integritet for mange (Miljøpartiet de grønne).

6.2 Organisasjonenes perspektiv: LO og NHO

LO er en stor aktør som består av Norges største hovedsammenslutning av arbeidstakere (LO,2019). Sjef i LO, Hans- Christian Gabrielsen, mener at borgerlønn er å gi opp. Han nekter å tro at Norge har et bestemt antall jobber, for så å fordele de, og for alle andre skal vi ha borgerlønn. Han mener at dette er en fallitterklæring (Eliassen og Omdal, 2018). Hans mening er fortsatt at jobb kommer i første rekke, og det å skape nok nye jobber til at andelen av befolkningen som er i lønnet arbeid ikke fortsetter å synke (Eliassen og Omdal, 2018). Dersom borgerlønn blir vedtatt så kan dette påvirke hvor stor andel av befolkningen som ikke kommer ut i arbeid. Fokuset på å skape nok nye dersom borgerlønn blir vedtatt. Borgerlønn kan føre til at man vektlegger dette mindre med tanke på at befolkningen får inn en inntekt uavhengig av arbeid eller ikke. Det blir mindre innstramminger og færre regler for å motta penger noe som igjen gjør det lettere å ikke være i arbeid.

LO's økonomer har regnet på hva vi har tapt det siste tiåret: 2700 milliarder norske kroner, omtrent to statsbudsjetter, er blitt borte i finanskrise, oljekrise og

ledighetskrise siden 2008 (Eliassen og Omdal, 2018). Dette kan være et forvarsel på hva som venter oss de neste årene både med og uten borgerlønn. Dersom man mottar borgerlønn kommer dette til å koste staten veldig mye, men hvis staten skal fortsette med ordninger gjennom NAV som et bærende prinsipp vil dette også koste staten mye penger. I stedet for å benytte denne utviklingen til å lage en ny politikk for et nytt arbeidsliv, vil LO-sjefen snu trenden ved å forsterke virkemidlene i den gamle oppskriften. Han tror nemlig det er mulig å løse jobb nr. èn – med jobb til alle (Eliassen og Omdal, 2018). Synet på borgerlønn fra LO sin side er altså skeptisisme og negativitet og en tro på de gode gamle virkemidlene. Men motstand i fagbevegelsen kan også være fordi fagbevegelsen er tilbakeholdne med å ta stilling til borgerlønn inntil det er diskutert og gjort vedtak. Dette er en ryddigere tilnærming enn bastant å uttale seg på vegne av medlemmer som man egentlig ikke har snakket med. Borgerlønn møter mer nysgjerrighet enn motstand, og er helt klart noe som må diskuteres og tas stilling til i fagforeningene (Scheistrøen, 2018).

På den andre siden har vi NHO som er Norges største hovedorganisasjon for arbeidsgivere. Sjef i NHO, Kristin Skogen Lund, tror det blir mulig å skape lønnsomme arbeidsplasser i nye bransjer, for eksempel knyttet til havet, skogen og tjenesteernæringene. Hun deler heller ikke Gabrielsens motvilje mot å se borgerlønn som et alternativ (Eliassen og Omdal, 2018). Lund sier nemlig: «Jeg er ikke imot borgerlønn, men jeg er usikker på om den vil gi ønsket effekt. Hvis borgerlønn fører til at folk ikke trenger å bekymre seg over om de har mat i magen, og hvis den utløser kreativitet og mangfold som ikke ville kommet ellers, kan den jo fungere veldig bra. Men hvis den fører til at folk mister motivasjonen til å jobbe, tror jeg at samfunnet vil rakne» (Eliassen og Omdal, 2018).

Med dette utsagnet så uttrykker NHO en mer positiv holdning til borgerlønn enn det LO gjør og en større tro på nye virkemidler. Sånn som samfunnet er bygd opp i dag så er det for mange mennesker fordelt på få jobber som igjen fører til at man må motta trygde- og sosialytelser. Dersom det blir slik som Lund sier, at borgerlønn fører til kreativitet og mangfold, så kan dette bidra til å se flere muligheter til å skape nye jobber innen tradisjonelle næringer som havet, skogen og tjenesteernæringene som nevnt. Men på den andre siden kan borgerlønn føre

til at de arbeidsledige ikke søker etter jobber på grunn av at de mottar et fast beløp uavhengig av jobb, og dette vil ikke ha en positiv innvirkning på samfunnet. Man kan ikke si med sikkerhet om det ville vokst frem kreativitet og mangfold eller om det ville ført til tap av motivasjon til å jobbe.

6.3 Det økonomiske perspektivet

Det er en del diskusjoner blant økonomer også med tanke på om borgerlønn er noe Norge bør innføre eller ikke. Det har blant annet vært en «duell» om borgerlønn med LO sin sjefsøkonom, Roger Bjørnstad, og økonom i BIEN Norge, Leo Valen, hvor Bjørnstad er mot borgerlønn og Valen er for borgerlønn.

Først ser vi på hva Bjørnstad bruker som argumentasjon mot at Norge ikke skal innføre borgerlønn. Bjørnstad mener at Norge ikke har behov for borgerlønn på bakgrunn av at Norge har en høy sysselsetting. Det er mange grupper som er inkludert i arbeidslivet, og disse forsørger seg selv. Arbeid har en stor verdi for den enkelte og for samfunnet. De som ikke kan jobbe, får støtte og hjelp (Scheistrøen, 2018). Velferdsstaten vår i dag inkluderer mange i arbeidslivet, men det er fortsatt noen som henger igjen utenfor som føler en slags stigma rundt det å få støtte fra NAV eller de som så vidt klarer seg uten støtte selv om de er i jobb. Det er fortsatt noen grupper utenfor arbeidslivet og da samfunnet på bakgrunn av dette. Arbeid er noe som står høyt hos veldig mange og man får en slags sosial status dersom man har en vesentlig bra jobb, og det skjer andre veien også dersom man «naver» - man kan føle at man blir utenfor samfunnet og blir sett ned på av den grunn.

Bjørnstad mener at borgerlønnen måtte vært vesentlig lavere enn både arbeidsledighetstrygd, uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger, fordi den måtte gis til alle (Scheistrøen, 2018). Dette kan være en fordel å prøve gjennom et prøvoforsøk før eventuelt borgerlønn blir en fast ordning. Hvis alle over 18 år skal motta borgerlønn kommer dette til å koste staten 800 milliarder kroner i året som man så tidligere. Det at vi betaler i skatt kommer ikke til å bli erstattet så det kommer fortsatt til å være slik at de med høyere inntekt betaler mer skatt, og de med lav inntekt, mottar en ytelse på et nivå de kan leve av. Det må foretas en

vurdering om dette kommer til å koste staten mer enn nødvendig og om det kommer til å være verdt det i det lange løp.

Bjørnstad mener videre at arbeidsplassene ikke forsvinner selv om roboter overtar arbeidsoppgaver på grunn av at veksten i tjenestenæringene vokser i samme hastighet som den teknologiske utviklingen. Dette er fordi teknologi skaper inntekter som brukes på tjenester, og så lenge vi sikrer en fungerende lønnsdannelse, vil det per definisjon være nok jobber også i fremtiden (Scheistrøen, 2018). Dette med nok jobber er ikke noe man verken kan avkrefte eller bekrefte på grunn av at man aldri vet hva som skjer videre. Selv om man ikke innfører borgerlønn så kan det fortsatt være en risiko for at det ikke vil være nok arbeidsplasser i fremtiden, og det vil være spesielt usikkert med tanke på at det er folk som sliter med å skaffe seg jobb allerede i dag. Bjørnstad mener også at arbeidslinja der rettighetene er knyttet til arbeidsdeltakelse fungerer godt. Norge har høy inkludering av sårbare grupper i arbeidslivet (Scheistrøen, 2018). Men det er noen som ikke kvalifiserer seg til trygd og som trenger hjelp til å få jobb eller omskolere seg. Enkelte må ha sosialhjelp, men dette betyr ikke at arbeidslinja ikke fungerer – det betyr heller ikke at vi står uten hjelpemidler til de som faller utenfor (Scheistrøen, 2018). Om det er slik at det er noen som ikke kvalifiserer seg til trygd så kan dette være en grunn til å se på borgerlønn som en løsning. Nettopp på grunn av dette – da trenger man ikke å være kvalifisert til å motta en stønad eller noe hjelp, for da får man en fast inntekt uansett. Dette kan hjelpe de som faller utenfor og må ha sosialhjelp eller omskolere seg uten å få en positiv effekt.

Bjørnstad mener at fordelene med borgerlønn, hvis den gjøres universell uten noe form for kvalifisering, kan være at vi skaper jobber, og at borgerlønn kan gi trygghet til å bli mer kreativ og skapende. Men det betyr at den må gis til alle, og dermed blir nivået for lavt til å leve av (Scheistrøen, 2018). Dette er noe lignende som NHO sjef, Kristin Skogen Lund, var inne på, at borgerlønnen kan fungere veldig bra dersom den utløser kreativitet og mangfold. Videre sier han at borgerlønn må gis til alle og være på et høyt nok nivå for å erstatte trygde- og sosialytelser. Utgiftene til dette må skattefinansieres, og dermed må staten ha langt mer skatteinntekter (Scheistrøen, 2018). Dersom borgerlønn gjør at færre jobber, må skatteinntektene være enda høyere. Hvis dette ikke fungerer så må det

vurderes om borgerlønnen kan bli så høy som den er tiltenkt, eller om det må reduseres litt for at dette skal kunne finansieres. Økt beskatning av næringsliv og arbeidstakere kan redusere skattegrunnlaget og begrense virkningen på skattetrekkene. Teknologiutviklingen gir høyere verdiskapning (Scheistrøen, 2018). Dersom det hadde vært mulig å beskatte denne mer, kunne det løst noe av finansieringen. Dessverre går teknologiseringen hånd i hånd med globaliseringen, noe som gjør den vanskeligere å beskatte. Så lenge staten ikke eier teknologien eller vi kan beskatte den langt mer, vil borgerlønn være en for dyr løsning – ikke bare for Norge, men for alle (Scheistrøen, 2018).

På den andre siden har vi Leo Valen som er for borgerlønn. Valen mener at borgerlønn er nødvendig for å sikre at produktivitetsveksten i samfunnet kommer alle til gode. Nå er det sånn at det lønner seg stadig mer å eie en bedrift enn å jobbe i den, fordi eierne tar en stadig større del av kaka. Den utviklingen må vi snu ved gradvis å innføre borgerlønn og redusere normalarbeidstida (Scheistrøen, 2018). Dersom normalarbeidstiden blir redusert kan dette bidra til at det ikke blir flere fordeler ved å eie en bedrift enn å jobbe i en. Det skal selvfølgelig være noen fordeler ved å eie en egen bedrift, men det skal ikke ta over «hele kaka» og gå utover de ansatte som jobber i bedriften. Valen mener også at borgerlønn er en anerkjennelse av at det ikke bare er lønnet arbeid som er verdifullt for samfunnet. Borgerlønn er ikke en erstatning for lønnet arbeid, men en grunnleggende økonomisk sikkerhet som setter arbeidsledige i stand til å bruke tiden på å søke jobb eller å skape sin egen jobb i stedet for å fylle ut NAV- skjemaer (Scheistrøen, 2018). Dette kan være verdifullt for samfunnet med tanke på at det kan virke mer motiverende å ikke ha et slikt press hengende over seg, et press om å involvere NAV når man ikke får jobb, og at man kan prøve seg ut på arbeidsmarkedet på egenhånd.

Valen mener videre at robotisering som overtar arbeidsplasser er et syn som teknologimilliardærer fremmer for å rettferdiggjøre at de selv skal fortsette å tjene uhorvelig mye på digitalisering og robotisering, mens vanlige folk sitter igjen med smuler (Scheistrøen, 2018). Teknologisering fører til at det trengs mindre arbeidskraft for å holde samfunnet gående. Å innføre en kortere arbeidstid for samme lønn kan være en bedre måte å fange dette opp på, som samtidig fordeler

lønnsarbeidet på flere (Scheistrøen, 2018). Det har ikke bare vært teknologimilliardærer som har uttrykt at robotisering kan overta flere arbeidsplasser, men det er noe som har vært i fokus ved flere tilfeller. Robotisering er ikke til å unngå i fremtiden da teknologien stadig utvikler seg, og det er usikkert hvor langt man kan strekke teknologien. Dersom robotisering vil ta over arbeidsplasser vil det fortsatt være mange år frem i tid, noe som gir staten tid til å innarbeide og fordele lønnsarbeidet på flere og kanskje utvikle flere arbeidsplasser.

Som Bjørnstad nevnte så kan borgerlønn hindre at man blir motivert til å jobbe, men Valen mener at det ikke finnes belegg for å hevde at borgerlønn ikke motiverer folk til å jobbe. Borgerlønn utgjør en grunnleggende økonomisk sikkerhet som setter de som er utestengt fra det vanlige arbeidslivet, i stand til å skape nye virksomheter i stedet for å måtte bruke all tid på å få endene til å møtes (Scheistrøen, 2018). Borgerlønn er både en økonomisk sikkerhet og en trygghet i seg selv for å sikre seg mot nederlag dersom man ikke får noen jobber man søker på og om man må være arbeidsledig en god stund. Borgerlønnen kan bidra med at man føler seg mindre ekskludert fra samfunnet, og det fjerner i tillegg dette stigmaet som er rundt det å motta hjelp fra NAV. Sånn sett kan borgerlønn virke motiverende. Det er nok mange som frykter at dersom man innfører borgerlønn vil folk slutte å arbeide eller de arbeidsledige slutte å lete etter jobb, men de aller fleste får bedre selvfølelse og føler at man bidrar til samfunnet dersom man arbeider. Det er en frykt fra staten at dersom man mottar borgerlønn så vil man ikke gidde å dra på jobb eller gidde å prøve fordi man heller vil ligge på sofaen. Dette kan skje ved det systemet som er nå også med NAV selv om det er flere regler og innstramminger for å motta penger.

Noen av argumentene mot borgerlønn er at det vil være for dyr løsning for Norge. Det kan man også si om det offentlige helsetilbudet, gratis høyere utdanning eller velferdsstaten som helhet. Om det kommer et nøyaktig regnestykket på alle utgiftene staten har nå med tanke på alle pengene NAV fordeler, offentlige helsetilbudet og gratis høyere utdanning kan man bli overveldet av summen. Dersom dette blir erstattet med borgerlønn så er det ikke sikkert at borgerlønnen vil være vesentlig dyrere enn slik det er i dag, men til gjengjeld mister man flere

stønader og mer støtte. Men siden Norge er et velutviklet velferdssamfunn med et høyt skattenivå kan borgerlønn bli svært dyrt å innføre. Jo høyere ytelser det blir, jo vanskeligere blir det å skattlegge. Når regnestykket er så stort og har så mange implikasjoner for hele økonomien, så blir det meningsløst å se på kostnaden isolert sett (Scheistrøen, 2018). Norge har universelle velferdsordninger for utdanning og helse, som er mye billigere enn for eksempel ordningene i USA. Borgerlønn handler først og fremst om verdighet og livskvalitet, men i selve rene kroner er det antakeligvis «billigere» enn alle problemene vi har i dag som følge av fattigdom (Scheistrøen, 2018).

6.4 Finansiering

Sett fra statens perspektiv finnes det åpenbart en utgiftsside, og denne utgiften må nødvendigvis dekkes opp av dem som finansierer statens utgifter, som nettopp er oss innbyggere, og på samme måte som våre skatteutgifter er statens utgift til borgerlønn er vår inntekt fra borgerlønn (Borgerlonn.no). Hvis vi sier at vi skal finansiere borgerlønnen med et fast beløp som betales av hver eneste mottaker av borgerlønnen, vil det beløpet vi betaler være nøyaktig like stort som det beløpet vi mottar som borgerlønn, og det hele vil gå opp i opp (Borgerlonn.no). I tillegg til dette vil det både være samordningseffekter med eksisterende velferdsytelser og administrative besparelser ved å eliminere behovsprøving. Det vil si at store deler av «utgiften» til en borgerlønn finansieres av kutt i eksisterende ytelser, i stedet for økninger på inntektssiden, for eksempel fra skatteøkninger (Borgerlonn.no).

Hvordan skal borgerlønnen finansieres? Det enkleste er kanskje å øke inntektsskatten litt, mens det mest naturlige ville vært en landverdiskatt eller eiendomsskatt. Det kan stilles spørsmålstegn rundt dette for det kan fjerne insentivene til å jobbe. Penger er ikke det eneste insentivet man har til å jobbe, men en borgerlønn vil uansett ikke fjerne muligheten til å tjene penger på å jobbe (Borgerlonn.no). Tvert imot så kan borgerlønn ha den innvirkningen at flere ønsker å jobbe. Med en borgerlønn kan man satse mer for da har man en sikkerhet i bakhånd om noe skulle gå galt. Kanskje det alltid er noen som har ønsket å starte et eget firma, men som ikke tørr på grunn av frykt for manglende inntekt? Med en borgerlønn vil man være litt mer sikret til å ta risikofylte valg og ta mer sjanser enn

man kanskje ville ha gjort til vanlig. En borgerlønn reduserer incentivene til å arbeide og bryter med kravet om at man må yte noe for å få noe, eller være i en situasjon der man er berettiget til å motta en ytelse. Å motta en ytelse uten å måtte gjøre noe for den, kan virke passiviserende (Fasting, 2019). Tanken er at borgerlønnen bare skal dekke det mest grunnleggende, og vil man ha mer må man fortsatt jobbe for det (eller ha et dokumentert behov som for eksempel sykdom, slik som i dag gjennom NAV) (Borgerlønn.no). Den enkelte innbygger må fortsatt yte for å nyte for å være sikret økonomisk, og kan ikke bare støtte seg på borgerlønnen i det lange løp.

6.5 Det sosiale perspektivet

Om borgerlønn skal skape noen forskjeller i samfunnet og gjøre det til noe bedre så er det viktig at det er positivt for befolkningen både når det gjelder økonomi, fysisk og psykisk helse. Sånn som velferdsstaten er bygget opp i dag med trygd- og sosialhjelp får de som trenger det hjelp og støtte fra NAV. Dette er positivt, men det kan også ha sine negative sider borgerlønnen er likebehandlende og universell, slik at ingen behovsprøving eller vurdering er nødvendig, er borgerlønn en mindre inngripen i privatlivet enn tradisjonelle, behovsprøvde velferdsordninger (Fasting, 2019). Balansen mellom arbeid og fritid blir bedre når det økonomiske grunnlaget for å leve er sikret. I dagens samfunn blir man mer opptatte av høyere utdanning, jobber og inntekt enn det man kanskje var tidligere. Dersom borgerlønn blir innført så er det ikke lenger noen som «skiller» seg ut fra samfunnet ved å motta ytelse fra NAV, og dette kan skape en mer positiv selvfølelse med tanke på at det er ingen som kan se ned på deg fordi du er på NAV – da er alle likestilte.

NAV i dag deler ikke ut penger bare fordi man trenger det, men det er regler og krav som må være på plass for at man skal kunne motta ytelse. Dette er noe kan være stressfaktorer for mange som lar være å benytte seg av NAV og lever så lenge de kan på oppsparte midler eller familie. Det skal ikke være lett å være arbeidsledig i dag, og dette bidrar til mye press blant befolkningen for å finne en arbeidsplass. I tillegg til de reglene og kravene som er fra før så har staten hatt en innstramning i arbeidsavklaringspenger, noe som igjen kan føre til usikkerhet med tanke på hva man skal gjøre. Dersom man ikke får jobb, eller om man ikke kan

jobbe så blir det enda vanskeligere å motta penger. Med innstramningen i arbeidsavklaringspengene så følger det også med et aktivitetskrav man må følge for å kunne motta ytelser som kan være vanskelig å oppfylle dersom man sliter med sykdom og langvarige plager. Dette kan ha en stor påvirkning for de som sliter med dette og føre til psykiske plager. Med borgerlønn skal alle over 18 år motta en viss sum. Det skal være en friere løsning enn slik systemet er i dag for at de som nettopp sliter skal få det litt bedre, og ha muligheten til å være delaktig i samfunnet.

Slik det er i dag så er det store muligheter for at flere og flere går inn i «fattigdomsfella» hvor man blir gående på støtte og ikke skaffer seg jobb, som fører til at man faller utenfor arbeidslivet. Dette er både negativt sosialt og psykisk med tanke på at man blir isolert fra samfunnet, og det kan føre til depresjon. Det er en myte at folk flest bare vil «daffe» på sofaen, og hovedandelen av befolkningen trives best i arbeid for økt selvfølelse, mindre stress, usikkerhet og psykiske plager. Sett fra det sosiale perspektivet så er borgerlønn en stor mulighet for en endring rundt det stigmaet det er å motta ytelser fra NAV og man blir ikke utenfor samfunnet på samme måte for da er alle i samme bås. Det kan oppstå store forskjeller rundt usikkerheten ved arbeidsavklaringspenger – hvis det er slik at man ikke får en jobb, så har man i det minste en inntekt man kan falle tilbake på uten et aktivitetskrav som presser deg for å finne jobb forttest mulig.

7.0 Oppsummering

Mange av argumentene for borgerlønn har dreid seg om å løse problemer som ikke finnes, på en måte som er så dyr at resten av velferdsstaten kanskje ikke kan overleve sammen med dem. Det som er et problem er at vi har et utall ulike ordninger fra stat og kommune. (Mediaas, 2019). Hvis det blir et forsøk med borgerlønn i Norge så er det ikke noe sikkert svar på om dette vil være for dyrt til at resten av velferdsstaten kanskje ikke overlever. Det som må være en av de viktigste prioriteringene er å finne ut hva utgiftene vil være med borgerlønn kontra hva utgiftene er nå uten borgerlønn og se hva som gagnar velferdsstaten best mulig. Dette vil jo komme an på hvordan man utformer en ordning med

borgerlønn, man kan både se på hvem som skal få (alle eller utvalgte grupper), nivået på ytelsen, varighet (evig eller mellom 18 – 67 e.l.)

Derfor blir det også vanskelig å si noe sikkert om spørsmålet over. Dersom borgerlønnen erstatter andre velferdsytelser som i dag behovsprøves og krever et stort byråkrati å administrere, vil en borgerlønn kunne bety store besparelser. Dersom tryggheten ved å motta ytelsen fører til økt arbeidsdeltakelse, at flere satser på innovative prosjekter og skaper nye jobber, vil det være en gevinst for samfunnet (Fasting, 2019).

Borgerlønnen er likebehandlende og universell, slik at ingen behovsprøving eller vurdering er nødvendig. Borgerlønn er en mindre inngripen i privatlivet enn tradisjonelle, behovsprøvede velferdsordninger. Balansen mellom arbeid og fritid blir bedre når det økonomiske grunnlaget for å leve er sikret. Fjerning av behovsprøving fjerner også «trygdefelle-problematikk», det vil si at man kommer i situasjoner der det ikke lønner seg å øke inntektene fordi ytelsen man mottar da blir avkortet.

8.0 Konklusjon

Denne oppgaven har vært et forsøk på å beskrive hva borgerlønn er og hvordan dette kunne tenkes å fungere i Norge i lys av erfaringene fra Finland. Ut ifra drøftelsen har vi sett at det fungerte fullt ut etter hensikten Finland som var grunnen til at pilotforsøket ble avsluttet tidligere enn planlagt. Resultatene viser at sysselsettingen ikke økte blant deltakerne, men det viste også at deltakerne er mer fornøyde med sin livssituasjon enn en kontrollgruppe som ikke har mottatt borgerlønn. Et sentralt funn viser at mottakerne av basisinntekten har opplevd mindre stress og angst, og de har kjent seg mer delaktige i samfunnet.

Selv om borgerlønn ikke fungerte i Finland vil ikke det automatisk si at det ikke kan passe i Norge. Norge er i en annen situasjon enn Finland, og har politikken i en helt annerledes retning. I tillegg til dette så har Norge flere krav og flere regler mot å få penger samt Norge har Oljefondet. Borgerlønn kan være en god løsning i Norge sett i sammenheng med det sosiale perspektivet – at deltakerne ender opp

mer fornøyde med sin livssituasjon og at man kan oppleve mindre stress og angst. Dette kan skape et mer kreativt og mangfoldig samfunn.

Hovedgrunnen til at borgerlønn ikke kan være en god løsning i Norge er at vi allerede har ordninger som er velfungerende gjennom NAV, og som i tillegg har vært et bærende prinsipp i norsk politikk i mange år. NAV fungerer som etter et prinsipp hvor man må yte for å nyte, det skal ikke være rom for å ikke jobbe dersom man har muligheter til det. Systemet er selvsagt ikke perfekt, men ordningene staten har kommet opp med, og hvordan det blir finansiert gjennom skattebetalinger, har fungert godt gjennom mange år. Undersøkelser viser også at borgerlønn vil være en svært dyr løsning som heller ikke kan forhindre jobbmangler og robotisering.

Bør vi teste borgerlønn i Norge? Det er aldri dumt å eksperimentere med noe nytt så lenge dette gjøres systematisk. Men i Norge så har vi allerede et bra sikkerhetsnett gjennom NAV og kostnadene av borgerlønn er usikre (Kjernli, 2017). I Norge er det gode velferdsordninger som sørger for støtte til de som står utenfor arbeidsmarkedet, og noen velger å ikke arbeide og får penger av familie eller andre til å overleve. Forskjellene i samfunnet øker, og man ser en utvikling der pengene finner veien til stadig færre hender, og en borgerlønn som kunne konkurrert med eksisterende ordninger ville blitt svært dyr (Ingleson, 2019). Velferdsstaten burde heller satse på en harmonisering av de ulike behovsprøvde ytelsene, og det er ingen grunn til at det skal være så store forskjeller mellom å motta sosialstønad, uføretrygd eller sykepengene (Ingleson, 2019). Det er da vi ville ha nærmet oss noe, og det ville ikke blitt en universell ordning, men en mindre kategorisering av mennesker (Ingleson, 2019). En mindre kategorisering av mennesker kan igjen føre til en mindre skam ved å motta støtte, og bidra til at man ikke henger utenfor samfunnet.

Avslutningsvis vil vi konkludere med at borgerlønn på det værende tidspunktet ikke er aktuelt å innføre i Norge – med tanke på at Norge allerede har et velferdssamfunn som fungerer.

9.0 Referanser

Askeland, Anja, Borgerlønn BIEN Norge. «Cultura.no» nr. 2013/2 2013. Hentet 03.02.19.

<https://www.cultura.no/arkiv/pengevirke/borgerlonn-bien-norge>

Berg, Petter Lars, NAV. «Snl.no». 29.12.18. Hentet 08.04.19.

<https://snl.no/NAV>

Bien Norge. Borgerlonn.no. Hentet 08.04.19.

<http://www.borgerlonn.no/sporsmal-om-borgerlonn/>

Christensen, Tom og Egeberg, Morten og Larsen, Helge. O. og Læg Reid, Per & Roness, Paul. G. (2012). *Forvaltning og politikk*. (3. Utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Eliassen, Ingeborg og Omdal Egil Svein, En framtid uten jobber? «Agendamagasinet.no». 29.05.18. Hentet 07.04.19.

<https://agendamagasinet.no/artikler/en-framtid-uten-jobber/>

Fasting, Mathilde, Hva er borgerlønn? «Civita.no» 07.01.19. Hentet 23.04.19.

<https://www.civita.no/politisk-ordbok/hva-er-borgerlonn>

Fasting, Mathilde, Borgerlønn. «Civita-nota» nr. 38 2017. Hentet 04.02.19

https://www.civita.no/assets/2018/01/Civitanotat_38_2017.pdf

Fjeldstad, Øyvind, Finland: Borgerlønn gjorde folk mer fornøyde «Velferd.no» 11.02.19. Hentet 23.04.19.

<https://velferd.no/internasjonalt/2019/borgerlønn-gjorde-folk-mer-fornoyde>

Hatland, Aksel, Stein Kuhnle og Tor Inge Romøren (red): *Den norske velferdsstaten*. Oslo Gyldendal, 2011.

Ingleson, Hansen Mari, En fremtid uten arbeid. «Stoffmagasin.no» 29.03.2019. Hentet 06.04.19. <https://www.stoffmagasin.no/2019/03/29/en-fremtid-uten-arbeid/?n>

Kjernli, Erlend, Økt selvfølelse med borgerlønn. «abcnyheter.no» 27.05.17. Hentet 06.04.19. <https://www.abcnyheter.no/penger/naeringsliv/2017/08/27/195326748/okt-selvfoelse-med-borgerloenn>

Jacobsen, Dag Ingvar. 2013. *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Jacobsen, Ellen Siw, Borgerlønn- forsøk i Finland avsluttes. «Forskning.no» 25.04.18. Hentet 04.02.19. <https://forskning.no/ny-velferdsstat-samfunnsokonomi/borgerloenn-forsok-i-finland-avsluttes/272896>

Kildal, Nanna og Thomassen Eivind, Borgerlønn. «Store Norske leksikon» 08.02.19. Hentet 10.02.19. <https://snl.no/borgerloenn>

Markussen, Simen, Hvordan sikre jobb til alle i fremtiden? «Frisch.uio.no» 2016. Hentet 25.04.2019. https://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/jobb_til_alle.pdf

Miljøpartiet de grønne, Sosial rettferdighet. «mdg.no». Hentet 08.04.19. <https://mdg.no/politikk/politikk-fra-a-a/sosialpolitikk/>

NTB, Borgerlønn – mottakere i Finland fortsatt arbeidsledige. «e24.no» 09.02.19. Hentet 26.04.19.

<https://e24.no/makro-og-politikk/finland/borgerloenn-mottakere-i-finland-fortsatt-arbeidsledige/24557722>

Olsen, R. Claude, Er borgerlønn løsningen? «ingstemme.no». 23.10.18. Hentet 07.04.19.

<https://www.ingstemme.no/borgerlonn/er-borgerlonn-losningen/104273>

Rangul, Vigerust Ingeborg, Borgerlønn – ikke flere i arbeid etter finsk forsøk. «Fagbladet» 15.02.19. Hentet 10.02.19.

<https://fagbladet.no/nyheter/ikke-flere-i-arbeid-etter-finsk-forsok--borgerlonn-betyr-hele-folket-pa-kontantstotte-sier-mette-nord-6.91.611518.ac2371396c>

Thommessen, Olaf, Ideologisk utfordring. «Venstre.no» 14.02.17. Hentet 10.02.19.

<https://www.venstre.no/artikkel/2007/02/14/ideologisk-utfordring/>

Ruud, Solveig, MDG vil prøve ut både borgerlønn og kortere arbeidsdag. «Aftenposten.no». 15.01.17. Hentet 08.04.19.

<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/dEwro/MDG-vil-prove-ut-bade-borgerlonn-og-kortere-arbeidsdag>

Steensen, Øyvind, Irrasjonell kritikk av borgerlønn. «Dagsavisen.no». 18.07.17. Hentet 06.04.19.

<https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/irrasjonell-kritikk-av-borgerlonn-1.998119>

Sterri, Braanen Aksel, Jobbpålikt er bedre enn borgerlønn. «Dagbladet.no». 08.02.17. Hentet 08.04.19.

<https://www.dagbladet.no/kultur/jobbpålikt-er-bedre-enn-borgerlonn/67014001>

Sæther, Marius Jens, Helt skandaløst at mange nå ender på sosialhjelp. «Dagsavisen.no» 12.12.18. Hentet 08.04.19.

<https://www.dagsavisen.no/innenriks/helt-skandalost-at-mange-na-ender-pa-sosialhjelp-1.1247231>

Østerud, Øyvind. (2014). *Statsvitenskap, Innføring i politisk analyse* (5. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Østerud, Øyvind. (2011). *Statsvitenskapelig Leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget